

УДК 65.014.1:69

ПРИНЦИПИ ТА ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Каширнікова І.О.

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

У статті розглянуто принципи управління інноваційним потенціалом будівельного підприємства, обґрунтовано їх склад. Автором систематизовано принципи управління інноваційним потенціалом підприємства з їх поділом на загальні та критеріальні. Розглянуто чотири основні функції управління інноваційним потенціалом підприємства. Окрім принципів та функцій організаційно-економічного механізму управління інноваційним потенціалом розглянуто технологію управління. Також автором сформовано відповідність критеріїв оцінки інноваційного потенціалу критеріальним принципам управління.

Ключові слова: принципи, управління, інноваційний потенціал, будівельне підприємство, критерії оцінки

PRINCIPLES AND FUNCTIONS OF MANAGEMENT OF CONSTRUCTION ENTERPRISE INNOVATIVE POTENTIAL

Kashyrnikova I.O.

Prydniprovs'k State Academy of Civil Engineering and Architecture

The article reviews the principles of innovation capacity of construction enterprise, their composition has been proved. The author has systematized the principles of innovation potential of enterprises with their division into general and criterial. Four basic functions of management of the innovation potential of the enterprise have been considered. Besides the principles and functions of organizational and economic mechanism of the innovative potential, management technology has been considered. Also the author has considered the compatibility of evaluation criteria of innovation potential criterial principles of managing. Also the author has formulated the matching of evaluation criteria innovative potential to criterial principles of managing.

Key words: principles, management, innovative capacity, construction enterprise, evaluation criteria

Актуальність проблеми. У сучасних ринкових умовах господарювання інновації стають вагомим чинником підвищення ефективності діяльності підприємства. Вихідною умовою успішного його функціонування з використанням інновацій є наявність та рівень інноваційного потенціалу, який необхідно розвивати для забезпечення конкурентоспроможності продукції

та підприємства. Процес розвитку інноваційного потенціалу потребує відповідного управління, яке має бути підпорядковане певному колу принципів. Саме тому управління інноваційним потенціалом є однією з найважливіших задач для будь-якого підприємства.

Аналіз останніх наукових досліджень. Принципи управління інноваційним потенціалом досліджувалися багатьма науковцями. Зважаючи на те, що ми розглядаємо управління інноваційним потенціалом як систему, на нашу думку слід зупинитися на вивченні принципів управління, запропонованих тими науковцями, що також дотримуються системного підходу до управління інноваційним потенціалом підприємства. Такими науковцями є І. Радзівіло, Т. Васильєва, С. Леонов, Я. Кривич, О. Сумець.

Проте, незважаючи на значну кількість досліджень зазначеної проблеми, досі існують протиріччя з питань визначення сутності принципів управління інноваційним потенціалом підприємства, які потребують більш детального розгляду. Також слід наголосити, що недостатньо опрацьовані деякі проблеми, пов'язані з формуванням критеріальних принципів управління інноваційним потенціалом підприємства.

Метою роботи є систематизація принципів управління інноваційним потенціалом підприємства та формування критеріальних принципів управління інноваційним потенціалом підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження. Управління інноваційним потенціалом підприємства має бути підпорядковане певним принципам. Принципи – це загальноприйняті правила поведінки підприємства, які воно має визначити для себе і в подальшому застосовувати з метою ефективного функціонування.

Науковці по-різному підходять до визначення кола принципів управління інноваційним потенціалом підприємства.

І. Радзівіло, зазначає, що система управління інноваційним потенціалом підприємства повинна відповідати принципам цілеспрямованості, ефективності, комплексності, наукової обґрунтованості, гнучкості, адаптивності, систематичності, своєчасності та безперервності [1].

Т. Васильєва, С. Леонов, Я. Кривич серед принципів управління інноваційним потенціалом наводять принципи системності, перспективності, прогресивності, співвідношення, реальності, обмеженості та взаємозамінності ресурсів, цільової направленості використання інноваційного потенціалу, адаптивності, динамічності, здатності інноваційного потенціалу до розвитку [2].

В своїй роботі Я. Кривич вносить власні пропозиції щодо основних принципів, на основі яких здійснюється побудова системи управління інноваційним потенціалом підприємства. До таких принципів відноситься

перспективність, прогресивність, реальність, релевантність, системність, адаптація, «розумна крайність» ринкових позицій та «розумна орієнтація» на потреби клієнта [3].

О. Сумець, розглядаючи принципи формування механізму управління процесами інноваційного розвитку, наводить серед них принципи системності, комплексності, орієнтації на інноваційний шлях розвитку, балансу інтересів суб'єктів інноваційного розвитку, «розумної орієнтації» на забезпечення запитів споживачів, підтримка рівноваги між споживанням та виробництвом природних ресурсів, альтернативні варіанти розвитку, виправданого ризику, гнучкого реагування та «розумної «крайності» ринкових позицій» [4].

Нами було здійснено систематизацію принципів управління інноваційним потенціалом підприємства з їх поділом на загальні та критеріальні, яку наочно зображено на рисунку 1.

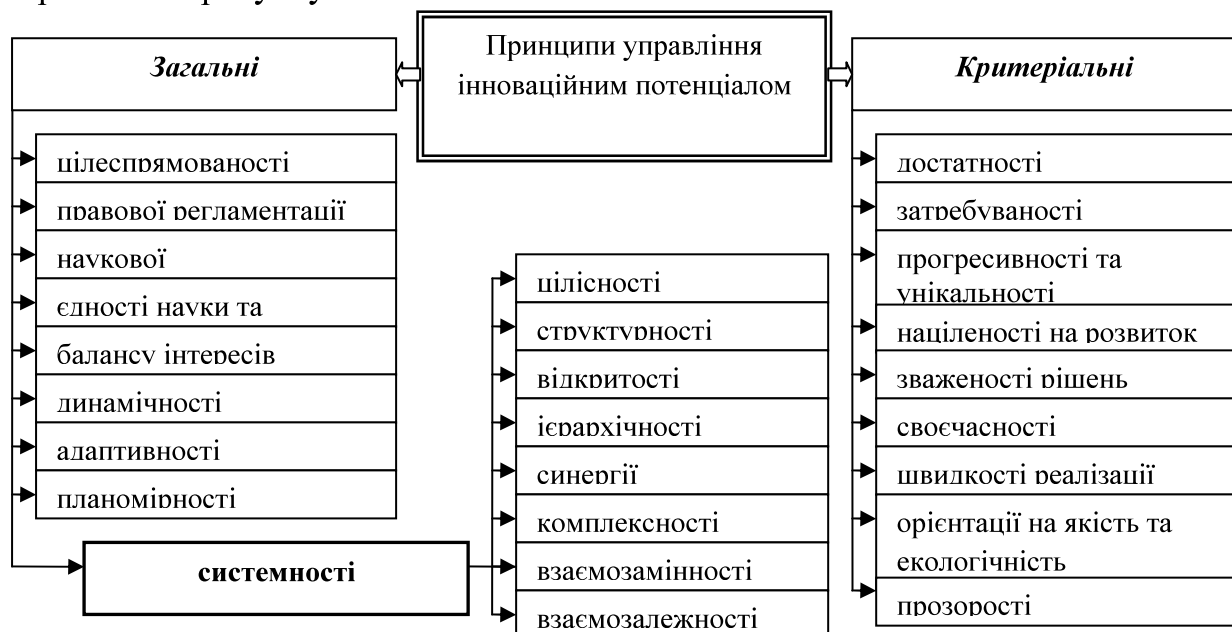

Рис. 1. Систематизація принципів управління інноваційним потенціалом підприємства (розроблено автором)

Існує ще безліч поглядів на принципи управління підприємством взагалі та інноваційним потенціалом зокрема. Систематизувавши погляди науковців до принципів управління інноваційним потенціалом, ми вбачаємо за належне виокремити базові та специфічні принципи управління:

I. Загальними принципами управління інноваційним потенціалом є [5]:

1) принцип цілеспрямованості (управління інноваційним потенціалом повинно бути направлене на досягнення поставленої мети);

2) принцип правової регламентації (управління інноваційним потенціалом має базуватися на дотриманні нормативних активів, які регламентують процес управління);

3) принцип наукової обґрунтованості (врахування в процесі управління інноваційним потенціалом економічних законів та законів мислення, застосування наукових підходів управління);

4) принцип єдності науки та практики (управління інноваційним потенціалом підприємства має відповідати науковій логіці при вирішенні практичних завдань);

5) принцип балансу інтересів (в ході управління інноваційним потенціалом мають враховуватися інтереси всіх суб'єктів інноваційного процесу);

6) принцип динамічності (управління інноваційним потенціалом має враховувати зміни, що відбуваються в складі та величині інноваційного потенціалу, який не є статичною величиною, а постійно розвивається);

7) принцип адаптивності (управління інноваційним потенціалом повинно мати здатність адаптуватися до постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища);

8) принцип планованості (управління інноваційним потенціалом підприємства має відбуватися в чітко визначеній послідовності згідно розробленого плану дій);

9) принцип своєчасності (управлінські рішення мають прийматися оперативно та своєчасно, відповідати умовам, в яких опинилося підприємство на конкретний момент часу);

10) принцип системності (управління інноваційним потенціалом є системою, що складається з окремих елементів, пов'язаних між собою та з зовнішнім оточенням).

Систематизувавши погляди науковців до принципів управління інноваційним потенціалом, ми вбачаємо за належне серед загальних принципів, до яких належать принципи цілеспрямованості, правової регламентації, наукової обґрунтованості, єдності науки та практики, балансу інтересів, динамічності, адаптивності, планованості та системності виокремити останній принцип як базовий.

Принципу системності підпорядковуються [6]:

- принцип цілісності (залежність кожного елемента, властивостей і відносин управління інноваційним потенціалом від його місця та функцій усередині цілого);

- принцип структурності (можливість опису системи управління інноваційним потенціалом через визначення її структури);

- принцип відкритості (взаємозалежність системи управління інноваційним потенціалом і зовнішнього середовища);

- принцип ієрархічності (чітко встановлена підпорядкованість елементів системи управління інноваційним потенціалом підприємства один одному);
- принцип синергії (неможливість зведення властивостей системи управління інноваційним потенціалом до суми властивостей її складових);
- принцип комплексності (взаємообумовлений та пропорційний взаємоузгоджений розвиток системи управління інноваційним потенціалом як єдиного потенціалу, який забезпечує зв'язок усіх підсистем і елементів);
- принцип взаємозамінності (можливість компенсування, до певної межі, недостатнього розвитку однієї складової інноваційного потенціалу випереджаючим розвитком інших складових);
- принцип взаємозалежності (наявність тісного взаємозв'язку між складовими інноваційного потенціалу підприємства та системи управління ним);

Окремо нами виділено критеріальні принципи управління інноваційним потенціалом, до складу яких відносимо:

10) принцип достатності (в ході управління інноваційним потенціалом підприємства має досягатися баланс між наявними ресурсами та цілями, які воно переслідує при здійсненні інноваційної діяльності);

11) принцип затребуваності (процес управління має спрямовуватися на дослідження потреб споживачів та пошук шляхів досягнення максимального їх задоволення);

12) принцип прогресивності та унікальності (вивчення та практичне застосування прогресивних методів управління, впровадження досвіду провідних підприємств, інноваційна спрямованість виробництва);

13) принцип націленості на розвиток (управління інноваційним потенціалом має спрямовуватись не лише на його збереження та ефективне використання, а й на його примноження);

14) принцип зваженості рішень (в ході управління мають розглядатися декілька альтернативних варіантів рішень та надаватися їх оцінка з точки зору можливого результату від їх впровадження та ризикованості їх прийняття);

15) принцип своєчасності (управління інноваційним потенціалом потребують оперативного реагування суб'єктом управління на зміни інформації про функціонування об'єкта управління);

16) принцип швидкості реалізації (управління інноваційним потенціалом має забезпечувати швидкість впровадження інновацій та отримання віддачі від їх впровадження);

17) орієнтація на якість та екологічність (впровадження інновацій не повинно призводити до погіршення якості продукції та її екологічності);

18) принцип прозорості (управління інноваційним потенціалом має бути зрозумілим, послідовним та дієвим).

Уперше в науковій літературі функції управління були сформульовані видатним теоретиком, французьким ученим і практиком А. Файолем. Традиційно виділяють чотири основні функції управління: планування, організація, мотивація, контроль [7]. Розглянемо ці функції через призму управління інноваційним потенціалом підприємства.

Функція планування це передбачення засобів дій, які можуть виникнути в майбутньому, а також визначення шляхів зміцнення і подальшого розвитку організації. Щодо інноваційного потенціалу функція планування може бути інтерпретована як розроблення алгоритму послідовності дій у межах управління інноваційним потенціалом підприємства (визначення мети, напрямків, завдань реалізації інноваційного потенціалу підприємства та шляхів досягнення поставленої мети).

Складовими планування є:

- прогнозування - це встановлення майбутнього стану та використання інноваційного потенціалу підприємства, розрахунок його змін у часі й просторі.

- програмування – це визначення основних шляхів і завдань розвитку об'єкта (інноваційного потенціалу), що виникають на їх основі в часі і просторі.

- безпосередньо саме планування – розрахунок реалізації основних шляхів і завдань розвитку об'єкта підведення під них розрахункових гарантій реалізації.

Функція організації пов'язана зі створенням організаційного механізму системи управління інноваційним потенціалом підприємства. Ця функція забезпечує спільність дій працівників підприємства в досягненні мети, що стоїть перед ним. До сфери цієї функції належить широкий спектр проблем, необхідних для реалізації управлінського завдання, починаючи з прийняття рішення, підбору відповідних людей, розподілу завдань, визначення засобів і умов праці. Зміст даної функції, як зазначають Т. Васильєва, С. Леонов, Я. Кривич, полягає у налагодженні управлінського процесу з точки зору його впорядкування та керованості з метою забезпечення ефективного формування / використання інноваційного потенціалу підприємства [8].

Суть мотивації полягає в пошуку таких засобів впливу на людей, щоб вони свідомо, добровільно, без нагадувань і підказок докладали всіх зусиль для реалізації поставлених перед підприємством завдань. Мотивація, крім цього, практично перевіряє управління на зрілість, визначає вміння його об'єднати

людей, мобілізувати їх на виконання завдань, поставлених перед підприємством. Дослідження науковців довели, що існує десятки способів стимулювання людей. Кожен із цих способів може бути використаний у специфічній ситуації, а вона, попри свою специфічність визначається рівнем свідомості членів організації, їх освітнім рівнем, демографічними особливостями, традиціями, моральним кліматом, який панує в колективі, тощо.

Обов'язковою умовою забезпечення ефективного реалізації інноваційного потенціалу підприємства є контроль за його використанням. Контрольна функція є найбільш важливою функцією управлінського процесу, оскільки уособлює в собі кінцевий результат усієї управлінської діяльності. Функція контролю має свої особливості стосовно інших функцій. Наприклад, якщо планування ставить завдання, організація приводить систему управління в стан можливості виконання цього завдання, то контроль характеризується універсальністю стосовно управлінської системи.

Найбільш ефективним і об'єктивним контроль буде тоді, коли вироблено систему нормативів (стандартів) виконуваних робіт і кінцевих результатів (цілей).

Окрім принципів та функцій організаційно-економічний механізм управління інноваційним потенціалом має визначати технологію управління.

Що стосується технології взагалі, то, як стверджує Б. Райзберг, етимологічно у перекладі з грецької вона означає: *techne* – мистецтво, майстерність; *logos* – вчення. У широкому значенні її розуміють як обсяг знань, які використовують для виробництва товарів і послуг з економічних ресурсів [9].

На нашу думку, вичерпним є визначення дефініції «технологія управління», запропоноване І. Кузнецовою, яка характеризує цю категорію як сукупність формалізованих знань про виконання процесу управління, що містить вимоги щодо кваліфікації управлінського персоналу та опис методів отримання й перетворення вхідної інформації про стан зовнішнього середовища і стан об'єкта управління в управлінські впливи для досягнення цілей підприємства [10].

Крім того, технологія управління може трактуватися як система правил, методів, критеріїв, які використовуються в процесі управління.

Ж. Балабанюк виділяє наступні технології управління [11]:

- 1) управління цілями;
- 2) управління результатами;
- 3) управління на основі потреб та інтересів;

- 4) управління на основі постійних перевірок та вказівок;
- 5) управління у виняткових випадках;
- 6) управління на основі активізації потенціалу.

Базуючись на критеріальних принципах управління інноваційним потенціалом визначаються критерії його оцінки та встановлюються показники, що їх розкривають. Критерії оцінки інноваційного потенціалу та їх відповідність виділеним критеріальним принципам управління наведено на рисунку 2.

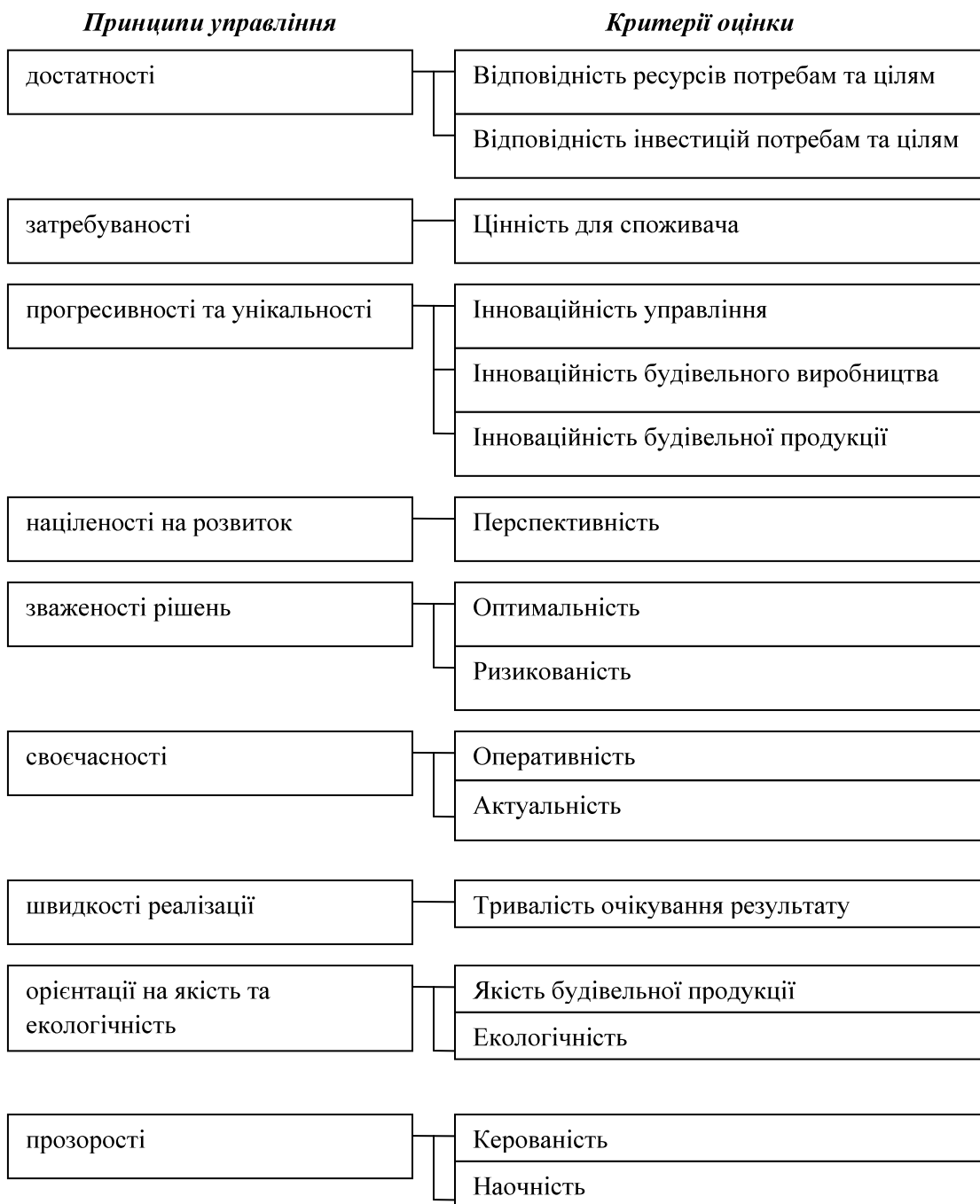

Рис. 2. Відповідність критеріїв оцінки інноваційного потенціалу критеріальним принципам управління

Що стосується показників оцінки інноваційного потенціалу підприємства, то вони мають відповідати встановленим критеріям та, водночас, розподіляються на показники, що характеризують формування інноваційного потенціалу, та показники, що характеризують його використання з позиції оцінки ресурсних та результативних показників.

Висновки. У рамках даного дослідження було розглянуто базові принципи управління інноваційним потенціалом підприємства, вибрані найбільш придатні принципи для використання в процесі управління, сформовано критеріальні принципи управління інноваційним потенціалом. Розглянуто чотири основні функції управління інноваційним потенціалом підприємства. Окрім принципів та функцій організаційно-економічного механізму управління інноваційним потенціалом розглянуто технологію управління як систему правил, методів та критеріїв, які використовуються в процесі управління. Базуючись на критеріальних принципах управління інноваційним потенціалом були визначені критерії його оцінки та встановлені показники, що їх розкривають. Показники оцінки інноваційного потенціалу підприємства мають відповідати встановленим критеріям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Радзівіло І. В. Організаційно-економічний механізм забезпечення системи управління інноваційним потенціалом підприємства / І. В. Радзівіло // Інвестиції: практика та досвід. – № 15.–2012. – с. 30-34.
2. Васильєва Т. А., Леонов С.В., Кривич Я.М. Концептуальні основи формування системи управління потенціалом інноваційного розвитку підприємства на засадах маркетингу / Т.А. Васильєва, С.В. Леонов, Я.М. Кривич // Маркетинг і менеджмент інновацій. – №4. – Т.1. – 2011. – с. 160-171.
3. Кривич Я.М. Управління інноваційним потенціалом банку: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Кривич Яна Миколаївна – Суми: ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», 2010. – 282 с.
4. Причєпа І. В. Особливості формування інноваційного потенціалу машинобудівних підприємств / І. В. Причєпа // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – № 1. – Т. I. – 2010. –С. 103–106.
5. Лапин Е.В. Экономический потенциал предприятия. – Сумы: ИТД «Университетская книга», –2004. – 360 с.
6. Денисенко М. П., Михайлова Л. І., Грищенко І. М., Гречан А. П. та інш. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід. – Суми.: – ВТД «Університетська книга», –2008. – 1050 с.

7. Ілляшенко С. М. Менеджмент та маркетинг інновацій. – Суми: ВТД «Університетська книга». –2004. – 616 с.
8. Кривич Я.М. Управління інноваційним потенціалом банку: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Кривич Яна Миколаївна – Суми: ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», 2010. – 282 с.
9. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. — М. : ИНФРА-М, 2007. — [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://slovari.yandex.ru/dict/economic>.
10. Кузнецова І. О. Ресурсний підхід до розвитку підприємства / І. О. Куз-нецова // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту : зб. наук. пр. — Хмельницький, 2008. — Т. 1, № 4 — С. 79–81.
11. Балабанюк Ж.М. Механізм управління організацією: сутність поняття та пропозиції щодо оцінки його ефективності [Текст] / Ж. М. Балабанюк // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – №5,Т.1. – С. 190-194.